

NOTES SOBRE FLORA AL·LÒCTONA

Rebut: desembre 1980

Teresa Casasayas * i Ramon M. Masalles **

SUMMARY

Notes on synanthropic flora

The authors present some additions to synanthropic flora of the Catalanian countries. Several considerations about the distribution, origine, migration and phytocoenological adscription of certain species are also given.

El notable increment que darrerament han pres, arreu del món, les plantes al·lòctones (és a dir, arribades recentment des d'altres països), ha fet proliferar també les publicacions dedicades al tema. No pot estranyar, doncs, que siguin contínuament notícia i que, atès el seu peculiar caràcter, hom assagi d'explicar i de valorar, de manera global, el seu comportament i la seva incidència sobre la flora i la vegetació del país receptor.

Com a resultat de les exploracions que aquests darrers anys hem dut a terme, presentem ací algunes dades noves sobre la flora al·lòctona catalana, sense entrar en discussió a propòsit del complex vocabulari que intenta de precisar les nombroses possibilitats de vitalitat, capacitat de multiplicació, origen, etc., de les sudites plantes.

Indiquem, també, la localització de les espècies segons els quadres U.T.M. de 10 km de costat. Si no s'especifica explícitament altra cosa, cal entendre que

aquests quadres corresponen a la zona 31T.

Ailanthus altissima (Miller) Swingle; *A. glandulosa* Desf. — El vernís del Japó prové de l'Orient llunyà. Fou introduït a Europa durant el segle XVIII i plantat primerament als jardins com a planta ornamental i més tard als talussos de les carreteres i vies fèrries a causa de la seva capacitat per a fixar la terra (la soca s'estén i emet contínuament rebrots). Avui és naturalitzat a bona part del vell continent. Concretament a la península Ibèrica gaudeix d'una vitalitat remarcable i es troba una mica per tot arreu, seguint principalment les vores de les vies de comunicació.

No falten citacions de l'espècie a Catalunya i península Ibèrica en general. A partir de les dades que hem recollit en les nostres sortides al camp i de la bibliografia més a l'abast (que no deu ésser, presumiblement, exhaustiva), podem dibuixar

* Santa Clara Nova, 70. Manresa.

** Departament de Botànica. Facultat de Biologia. Universitat de Barcelona. Gran Via de les Corts Catalanes, 585. Barcelona, 7.

la distribució que segueix pel que fa a les comarques catalanes continentals:

Alcalatén — Atzeneta del Maestrat, 30T YK45.

Alt Camp — MASCLANS & BATALLA (1972) l'havien esmentat de la Riba!, CF47. Creix també a Valls, CF57.

Alt Empordà — Castelló d'Empúries, EG07 i Port de la Selva, EG18.

Alt Maestrat — La Torre d'en Besora, 30T YK46.

Alt Urgell — Castellnou de Bassella, CG55; Oliana, CG65 i Coll de Nargó, CG67.

Anoia — Jorba, CG70 i Igualada, CG80.

Bages — Monistrol de Montserrat, DG00; el Pont de Vilomara, DG01 i Manresa, DG02.

Baix Cinca — MASCLANS (1966) l'esmenta de Fraga, BG70.

Baix Ebre — L'Ampolla, CF02.

Baix Empordà — Verges, EG05.

Baix Llobregat — Olesa de Montserrat, DG00.

Barcelonès — Voltants de Barcelona (SENNEN, 1928); BOLÒS & BOLÒS (1950) el citen del Tibidabo!, Vallvidrera!, DF28 i de St. Jeroni de la Vall d'Hebron.

Conca de Barberà — MASCLANS & BATALLA (1972) el mencionen de Montblanc! i l'Espluga de Francolí!, CF48; BOLDÚ (1975) d'entre Vimbodí i Vallclara. A les Muntanyes de Prades s'enfila des de la Font de Nerola, CF38 per la vall de Castellfollit fins els 725 m, CF37.

Conflent — Conat i Vilafranca de Conflent, DH41; Molig, DH42; Fillols i Prada de Conflent, DH52.

Garraf — Cubelles, CF86.

Les Garrigues — Juneda, CG10; MASCLANS (1966) el cita de Pineda.

La Llitera — Albelda, BG83.

Maresme — Sant Andreu de Llavaneres, DG50. MONTSERRAT (1957) l'esmenta de Tiana, DF39 (*apud* Palau) i d'Argentona.

La Noguera — Tèrmens i Vallfogona de Balaguer, CG12; Sant Jordi de Muller, CG22; Cubells, CG33 i Artesa de Segre, CG34. Monestir de les Avellanès, CG13 (LLANSANA, 1976).

Plana Alta — De Bell-lloc del Pla, BE55, a la Pobra Tornesa, BE54.

Priorat — Poboleda, CF16 (MOLERO, 1976).

Ripollès — VIGO (1976) el cita de la vall de Ribes.

La Segarra — Cervera, CG51.

Segrià — MASCLANS (1966) l'esmenta de Lleida!, CG00 i CG01, i de Bell-lloc d'Ur-

gell! Creix també a Vilanova de la Barca, CG11 i a Mollerussa, CG21.

La Selva — Hostalric, DG62 i DG72 (LLENSA, 1945).

Tarragonès — BATALLA & MASCLANS (1950) el mencionen vagament de la vall del riu Gaià. MALAGARRIGA (1971) reproduceix aquesta menció, així com la més antiga de Gibert referida a Tarragona!, CF55. Es fa també a Altafulla, CF65.

Urgell — Tàrrrega, CG21 (MASCLANS, 1966). Bellpuig d'Urgell, CG31 i Ciutadilla, CG40.

Vallès Occidental — Montcada i Reixac, i Santa Maria de Montcada, DF39; Cerdanyola, DF29; Terrassa, Torrebonica i Viladecavalls del Vallès, DG10; Vacarisses, DG00. BOLÒS & BOLÒS (1950) l'esmenten del Vallès recollint una antiga citació de Cadevall.

A part les dades anteriors, referents a localitats catalanes, ens consta la presència d'*Ailanthus* a les veïnes terres de l'Aragó (Alagón i Pinseque) i Rioja (Ausejo, Logroño, Alesón, Nájera, Sto. Domingo de la Calzada, Berceo, etc.).

Alternanthera peploides (Humb. et Bonpl.)

Urban — Coneguda fins avui a Catalunya de l'Hospitalet de l'Infant, al Baix Camp (FOLCH, 1976) i del Catllar, al Tarragonès (*Batalla in BC*). Arrela entre les rajoles de les voreres, als entorns de l'estació de Tarragona, CF55, en condicions de trepig molt sovintejat, barrejada freqüentment amb *A. pungens* Kunth.

Artemisia annua L. — Originària, segons uns, de l'Àsia temperada, i segons d'altres de la Mediterrània oriental, ha anat naturalitzant-se per l'Europa central i occidental d'ençà del segle XVIIIè, i encara ha arribat a Amèrica del Nord. Fins ara, però, no era coneguda de la península Ibèrica, encara que per la seva freqüència al sud de França i a certs indrets d'Itàlia, hi era d'esperar.

Apareix als sòls nitrogenats de les vores de carrers i camins de les zones altes de Barcelona, al peu del Tibidabo, on la densitat de cases és encara baixa (BOLÒS & MASALLES, 1981). Estretament lligada a les comunitats dels *Chenopodietales*, la seva presència exemplifica les formes de trànsit entre la vegetació estrictament nitròfila i la viària, entre les comunitats de l'aliança *Chenopodium muralis* i les de l'*Hordeion leporini*. Així ho hem vist a Montpeller, on *Artemisia annua* voreja els

camins i carreteres dels suburbis de la ciutat, i a Barcelona, on ateny valors d'abundància-dominància entre 3 i 4; l'acompanyen, entre d'altres, *Chenopodium album*, *Conyza bonariensis*, *C. floribunda*, *Aster squamatus*, *Xanthium strumarium* s.l., *Piptatherum miliaceum*, *Lobularia maritima* i *Polygonum aviculare*, fent comunitats que podrien ésser assimilades a un *Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis* (Br.-Bl.) O. Bolòs 1967.

El mes de setembre de l'any 1979 vàrem herboritzar *Artemisia annua* per primer cop als voltants de la plaça del Funicular, on el barri de Sant Gervasi es perd al peu de la serra de Collserola (DF28). Durant la tardor de 1980, redescoberta la planta per O. de Bolòs, hem examinat novament els entorns de l'itinerari del Tramvia Blau i sembla que *Artemisia annua*, encara limitada a la zona, és més abundant que l'any anterior. Caldrà resseguir el seu comportament els anys vinents, però hom pot preveure una notable expansió d'aquesta nova composta de la nostra flora, especialment als voltants de Barcelona.

Artemisia dracunculus L. — L'estragó, molt apreciat a l'Europa central com a condiment i de vegades utilitzat en perfumeria, prové de les terres de Rússia meridional, d'on fou introduït a l'Occident en temps antics. Sembla que només rarament ha estat cultivat a casa nostra. Apareix, subpontani (no sabem si arribarà a naturalitzar-se plenament com ho ha fet a diversos països europeus), a les zones altes del barri de Sant Gervasi (Barcelona, DF28), al peu de la serra de Collserola, d'on ja es coneixia com a planta cultivada (BC 599776, ...).

Bromus willdenowii Kunth; *B. unioloides* Humb.; *Ceratochloa unioloides* (Willd.) Beauv. — Conegut ja d'una bona part de les terres de parla catalana. SENNEN (1928) el cita vagament del litoral català; BOLÒS & BOLÒS (1950) del Barcelonès i del Baix Llobregat; MONTSERRAT (1964) del Maresme; FOLCH (1976) del Baix Camp i del Baix Ebre; BOLÒS & VIGO (1979) d'Andorra, del Rosselló, del Vallespir, del Gironès, de la Garrotxa, etc. Sembla, realment, una espècie apta per a colonitzar encara nous indrets a casa nostra. Ens consta del Segrià, a les afores d'Almacelles (BG 82), on l'observarem conjuntament amb

A. Farràs. Espècie no inclosa en la flora de MASCLANS (1966).

Cenchrus incertus M. A. Curtis — Petita gramínia d'origen americà, les úniques localitats conegudes de la qual, pel que fa a la península Ibèrica, corresponen a les platges de la Torre de la Mora, prop de Tarragona, i del Delta del Llobregat (TORRELLA *et al.*, 1974). Tenint en compte que ja FERNALD (1950) la considera pròpia dels sòls sorrencs litorals, semblava una espècie que a casa nostra havia de comportar-se com a psamòfila. L'hem herboritzat, però, a Roda de Berà (CF66), a l'andana de l'estació de tren, on convivia amb *Tragus racemosus* i *Euphorbia maculata*. De disseminació possiblement lligada a la freqüentació turística, cal esperar noves localitats d'aquesta gramínia al Principat, en indrets no necessàriament litorals però previsiblement de sòls lleugers i potser remoguts (CLAYTON, 1980).

Crepis bursifolia L. — Petita composta d'origen italià, actualment estesa pel litoral mediterrani francès i català. Als Països Catalans és coneguda de nombrosos indrets: el Maresme, a Mataró, on la descobrí SENNEN (1928) i des d'on es deu haver escampat pel litoral de la comarca (MONTSERRAT, 1962); el Barcelonès, a Barcelona, d'on l'esmenten BOLÒS & BOLÒS (1950, 1961); el Rosselló, a Perpinyà (BOLÒS & BOLÒS, 1961) i a Salces (BOLÒS & VIGO, 1979); la Selva, a l'estació de Breda (BOLÒS & BOLÒS, 1961); la Marina Alta, al port de Dènia i l'Alcoià, a Alcoi (BOLÒS & BOLÒS, 1961); Alt Penedès, a Vilafranca del Penedès (BOLÒS & VIGO, 1979).

Creix també al Tarragonès, entre les vies de tren que voregen el port de Tarragona (CF55), a la Conca de Barberà, a Montblanc (CF48) i al Segrià, als carrers de Lleida (CG00 i CG01). Sovinteja darrebrament a la gespa dels parterres de les ciutats; les seves llavors es barregen possiblement amb les de la gespa i són sembrades, doncs, de manera involuntària.

Echinochloa colonum (L.) Link — Pròpia de les comunitats de l'aliança *Panico-Setarion*, és una planta estretament lligada als conreus de reg. Ens consta del Segrià, als horts de Vilanova de Segrià (CG01), on abunda localment. És espècie nova per a la flora de la comarca, on floreix el mes d'agost. En canvi, els plecs de la Conca

de Barberà que hem vist a l'herbari de l'Institut Botànic de Barcelona (BC) determinats com *E. colonum* semblen correspondre, en realitat, a *E. crus-galli* (L.) Beauv.

Eleusine indica (L.) Gaertner — Gramínia originària de les contrades tropicals i subtropicals, que s'escampa a Catalunya amb relativa lentitud. Observada ja per COSTA (1877) de l'antic Jardí Botànic de la Universitat, les citacions que posteriorment han aparegut són referències quasi sempre puntuals: Puig-reig i la Cellera (in CADEVALL, 1936), port de Barcelona! (BOLÒS & MARCOS, 1953). Creix al Baix Llobregat, entre Sant Boi i el Prat (DF27) i al Tarragonès, a l'andana de càrrega de l'estació de tren de Tarragona (CF55), en sòls sovint atapeïts per la freqüentació; també a Premià (O. de Bolòs, com. verb.).

Galinsoga parviflora Cav. — Cultivada al Jardí Botànic de la Universitat de Barcelona l'any 1869 (BC 31353, ex Herb. Masferrer), fou donada a conèixer com a mala herba dels conreus de Cambrils per FOLCH & ABELLÀ (1974) i de Prada de Conflent, Cuixà i Roda de Ter (FOLCH, 1976), en comunitats de l'aliança *Panico-Setarion* (FOLCH, 1979). NUET (1978) l'herboritzà el juny de 1977 (BC 622717!) a la Farga de Bebiè (DG36), vora la carretera, i nosaltres el 1979 en conreus de *Phaseolus vulgaris* a San Millán de la Cogolla, vora del monestir de Yuso (Rioja, Castella la Vella). L'àrea de distribució d'aquest tàxon, comentada per DIAZ (1975) en ocasió de la troballa de *Galinsoga ciliata* a les terres peninsulars, s'incrementa progressivament, de manera lenta però sense reculades. Es tracta segurament d'una espècie molt exigent pèl que fa a la freqüència dels regs i a la qualitat del sòl.

Guizotia abyssinica (L.) Cass. — Espècie d'origen africà que fou detectada per primer cop als Països Catalans per CID (1971), a Benicarló el 1969 i al Principat el 1972 (vegeu FOLCH & ABELLÀ, 1974), i que s'escampà posteriorment seguint els regalls de la carretera N-340, molt especialment entre Tarragona i Castelló de la Plana (FOLCH, 1976, 1980), a part localitats aïllades com Molins de Rei. BOLÒS & VIGO (1979) l'esmenten dels jardins de Barcelona, i encara del Bruc, i expliquen la difusió de l'espècie en el darrer decenni a cau-

sa de la utilització dels seus aquenis (el negrilló) com a aliment per a ocells de gàbia.

Tinguérem ocasió de seguir la colonització vegetal de la mitjana central de l'autopista A-II durant els anys 1975 i 1976. En aquells moments la mitjana havia vist arrencada tota l'obra de jardineria per tal d'incorporar una nova via a l'autopista. *Guizotia abyssinica* s'encarregà d'ocupar els talussos de sòl nu mentre cap altra espècie podia fer-li competència fins al punt d'estendre's, de manera pràcticament contínua, entre Martorell i Vilafranca del Penedès (quadres U.T.M.: CF98, CF97, DF09 i DF08). Ja fa temps, però, que no hem aconseguit de veure-la en uns indrets on cinc anys enrera era l'espècie dominant.

Pensem, per totes aquestes raons, que *Guizotia abyssinica* es comporta a casa nostra com a efemeròfit: només el cultiu i el transport del negrilló li permet de mantenir-se, i encara si arriba a trobar ambients especialment adequats (regalls de carreteres recentment oberts o bé netejats, mitjanes d'autopistes sense vegetació, etc.).

Panicum capillare L. — Originari dels països càlids del continent americà, es fa a les terres remogudes de l'Europa meridional i central. L'hem herboritzat a Corbins (Segrià), a la riba de la Noguera Ribagorçana (CG01). Floreix els mesos d'agost i setembre. És espècie nova per a la flora d'aquella comarca.

A Catalunya apareix de manera escadussera, especialment als pradells humits de les vores dels corrents d'aigua. A l'herbari de l'Institut Botànic de Barcelona hi ha plecs de les vores del Ter (*Codina*, BC 66208), Barcelona (*Fr. Secondaire*, BC 66205, 66206 i 140424), Maçanes (O. de Bolòs, BC 113729) i Balaguer (*Font Quer*, BC 103047).

Paspalum dilatatum Poiret in Lam. — D'origen sud-americà, sembla trobar-se actualment en plena fase d'expansió. Colonitza els herbassars humits de les terres baixes, raó per la qual és particularment estès a les contrades on existeixen regadius. Apareix a la comarca de Bages: vores del riu Llobregat, a la Bauma de Castellsbell (DG00), i al Segrià: regalls i sèquies de Lleida, Benavent de Segrià, etc. (CG01).

Setaria geniculata (Lam.) Beauv. — Manresa (DG01), a la comarca de Bages. Vores de l'antiga carretera empedrada de Barcelona, tocant el Pont Vell. Es tracta segurament d'una de les primeres localitats de l'espècie a Catalunya. *M. Calduch* l'havia herboritzada l'any 1964 a Castelló de la Plana (sub *S. glauca* (L.) P.B. in BC 485667 i BC 485668, teste O. Bolòs; vegeu també CALDUCH, 1968).

Setaria geniculata és una gramínia vivaç d'origen nord-americà, present a les terres europees atlàntiques però que sembla molt rara a les mediterrànies.

Stenotaphrum secundatum (Walter) O. Kuntze; *S. americanum* Schrank; *Ischaemum secundatum* Walter — Descriu de les terres tropicals del continent americà, d'on possiblement prové, a casa nostra es comporta com a espècie subspontània escapada de jardins i parterres. Ens consta del Barcelonès a Barcelona, barri de Collblanc (DF28) i del Maresme, a Sant Andreu de Llavaneres (DG50). Colonitza les vores de camps i rieres, en indrets particularment frescals i humits, on floreix de setembre a novembre.

Stenotaphrum secundatum apareix sovint naturalitzat a les terres atlàntiques de la península Ibèrica i d'Europa.

BIBLIOGRAFIA

- BATALLA, E. & MASCLANS, F. 1950. Catálogo de las plantas observadas en la cuenca del Gaià (Tarragona). *Coll. Bot.*, II (3): 343-429.
- BOLDÚ, A. 1975. *Estudio florístico y fitogeográfico de la zona comprendida entre los montes de Prades y el río Segre*. Tesi doct. inèd. Fac. de Farmàcia, Universitat de Barcelona.
- BOLÒS, A. DE & BOLÒS, O. DE 1950. *Vegetación de las comarcas barcelonesas*. Inst. Esp. Est. Medit. Barcelona.
- BOLÒS, A. DE & BOLÒS, O. DE 1961. Observacions florístiques. *Miscel. Fontseré*: 83-102.
- BOLÒS, O. DE & MARCÓS, A. 1953. Algunas adventicias notables en el *Euphorbieto-Eleusinetum geminatae* (ass. nova) de Barcelona. *Coll. Bot.*, III (3): 367-372.
- BOLÒS, O. DE & MASALLES, R. M. 1981. *Artemisia annua* L. a Catalunya. In: Notes breus sobre la flora dels Països Catalans. *Bull. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 46 (Sec. Bot., 4): 155.
- BOLÒS, O. DE & VIGO, J. 1979. Observacions sobre la flora dels Països Catalans. *Coll. Bot.*, XI: 25-89.
- CADEVALL, J. (en col·lab. amb P. FONT QUER, W. ROTHMALER i A. SALLEN). 1913-1937. *Flora de Catalunya*, 6 vol. I.E.C. Barcelona.
- CALDUCH, M. 1968. Plantas de mi herbario. Nota sobre el género *Setaria* P. Beauvois. *Coll. Bot.*, VII (1): 151-163.
- CID, R. 1971. *Guizotia abyssinica* (L.) Cassini, adventicia nueva para la flora española. *Bol. Soc. Castellon. Cult.*, XLVII-1.
- CLAYTON, W. D. 1980. Gen. *Cenchrus*. In: *Flora Europaea*, vol. V: 264 (Tutin et al., ed.). Cambridge University Press. Cambridge.
- COSTA, A. C. 1877. *Introducción a la flora de Cataluña y catálogo razonado de las plantas observadas en esta región* (2.ª edic. amb suplement). Barcelona.
- DÍAZ G., T.E. 1975. *Galinsoga ciliata* (Raf.) Blake en la Península Ibérica. *Rev. Fac. de Cienc.*, 15-16 (2): 205-213.
- FERNALD, M. L. 1950. *Manual of Botany*. Amer. Comp. New York.
- FOLCH I GUILLÉN, R. 1976. Notes floristiques, III. Quelques espèces nouvelles ou intéressantes de la zona littorale de la Catalogne méridionale. *Coll. Bot.*, X: 181-190.
- FOLCH I GUILLÉN, R. 1979. Les comunitats arvenses amb *Galinsoga parviflora* a Catalunya. *Bull. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 44 (Sec. Bot., 3): 91-93.
- FOLCH I GUILLÉN, R. 1980. *La flora de les comarques litorals compreses entre la riera d'Alforja i el riu Ebre*. I.E.C., Arx. Secc. Ciènc., LX. Barcelona.
- FOLCH, R. & ABELLÀ, C. 1974. *Galinsoga parviflora* Cav. y *Guizotia abyssinica* (L.) Cass., dos adventicias nuevas para la flora catalana. *Coll. Bot.*, IX: 183-189.
- KERGUÉLEN, M. 1975. Les gramineae (Poaceae) de la flore française. Essai de mise au point taxonomique et nomenclaturale. *Lejeunia*, N.S., 75.
- LLANSANA, R. 1976. *Estudio florístico y geobotánico de la zona comprendida entre Balaguer y els Apsres de la Noguera*. Tesi llicenciatura. Fac. Biologia, Univ. Barcelona.
- LLENSA, D. S. 1945. Inventario razonado de la flora de Hostalrich y su comarca. *Anal. Esc. Sup. Agric.*, 5 (1-4): 119-290.
- MALAGARRIGA, H. T. 1971. *Flora de la provincia de Tarragona. Plantas vasculares*. Inst. Est. Tarrac. Ramon Berenguer IV. Tarragona.
- MASCLANS, F. 1966. *Flora del Segrià i l'Urgell a la plana occidental catalana*. I.E.C., Arx. Secc. Ciènc., XXX. Barcelona.
- MASCLANS, F. & BATALLA, E. 1964, 1972. Flora de los montes de Prades. *Coll. Bot.*, VI: 485-533, 609-695; VIII: 63-200.
- MOLERO, J. 1976. *Estudio florístico y fitogeográfico de la Sierra del Montsant y su área de influencia*. Tesi doct. inèd. Fac. Farmàcia, Univ. Barcelona.
- MONTERRAT, P. 1957, 1962, 1964. Flora de la cordillera litoral catalana. *Coll. Bot.*, V: 297-351; VI: 1-48, 387-453.
- NUET, J. 1978. Addicions a la flora dels Bufadors de Bebi (Ripollès). *Muntanya*, 698: 176-177.
- SENNEN, FR. 1928. Quelques espèces adventices, subspontanées ou cultivées en Espagne et dans le domaine méditerranéen. *Cavanillesia*, I: 10-42.
- TORRELLA, F., MASALLES, R. M. & CAMARASA, J. M. 1974. Dues localitats catalanes de *Cenchrus incertus* M. A. Curtis, gramínia nova per a la península Ibèrica. *Bull. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 38 (Sec. Bot., 1): 37-41.
- VIGO, J. 1976. Sobre algunas plantas alóctonas. *Coll. Bot.*, X: 351-364.